

METODIKA PRO VÝUKU ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE

Metodiku intenzivní výuky češtiny pro cizince pro základní školy zpracoval kolektiv učitelů češtiny pro cizince na ZŠ Marjánka Mgr. Anna Slabá, Mgr. Martina Šulcová a Mgr. Ivana Kůrková pod vedením ředitelky školy Bc. Mgr. Anny Niklové.

Všechna autorská práva vyhrazena.

Materiál je od školního roku 2020/2021 určen ředitelům základních škol a učitelům češtiny pro cizince.

Metodika je výsledkem projektu Čeština pro cizince, který je financován z dotace hlavního města Prahy.

Pro distribuci do škol poskytl Magistrát hlavního města Prahy.

ČESKÝ JAZYK PRO CIZINCE

INTENZIVNÍ KURZ

METODIKA

1. Úvod – z čeho vychází tato metodika, ZŠ Marjánka, projekt pro žáky z jiných škol, „kmenoví“ cizinci, pedagogický tým.
2. Není čeština jako čeština - v čem se liší čeština pro cizince od češtiny pro rodilé mluvčí (pochopení struktury a logiky jazyka), členění: Nultá fáze (A0-A1,2), Inkluze (A2-B1), Integrace (B1...), SERR a definice A1, A2, B1 zohledněné na žáka ZŠ.
3. Charakteristika vzdělávacího předmětu čeština pro cizince - pedagogický tým, cíle, klíčové kompetence.
4. Obecné poznatky intenzivní výuky češtiny pro cizince - jaké je základní rozdělení podle věku, Slované a neslované, adaptační období a jeho projevy, vliv mezinárodních a náboženských konfliktů, přístup pedagoga...
5. Způsob výuky – přímá metoda (proč, jaké jsou výhody, děti jsou si všechny rovny), důležitost psaní, úloha speciálních pedagogů.
6. Časová náročnost – celkem 5 měsíců/fáze (pololetí), počet hodin a jejich rozdělení na gramatiku, konverzaci, dramatizaci a logopedii, kolik hodin na téma, základní cíl.
7. Přijetí žáka do školy – první krok k rychlému začlenění do výuky, psychický „náraz“, orientace ve škole, překonání strachu z neznámého prostředí a lidí.
8. Rozdělení žáků pro výuku češtiny pro cizince - rozřazovací testy, rozdělení podle věku, na co klást důraz a proč.
9. Základní principy výuky češtiny pro cizince – propojení gramatiky (pevný základ, témata, slovní zásoba) s konverzací (témata, slovní zásoba, fráze, slovní obraty) a dramatizací (témata, výslovnost, rytmus jazyka), jaká témata a proč, opakování.
10. Gramatika – základní stavební kámen jazyka, rychlejší pochopení struktury a logiky jazyka, proč zrovna toto řazení a výběr gramatických jevů, slovesa, podstatná jména, vertikální výuka skloňování vzorů.

11. Konverzace – mluvená i písemná forma jazyka, řízený rozhovor, práce se slovníkem, testování.
12. Speciální pedagogická a logopedická péče – cíle netradiční výukové metody, dramatizace, rytmizace, řízené hry, muzikoterapie, struktura hodiny.
13. Navrhovaná struktura výuky češtiny pro cizince v Nulté fázi – struktura probírané látky, souhrn probraného učiva.
14. Inkluze a Integrace – prohloubení a rozšíření základních gramatických jevů, zapojení pedagogů-češtinářů, jak ve vyšších ročnících dohnat gramatiku, pomoc v terminologii...
15. Předpokládané znalostní výstupy češtiny pro cizince.
16. Metody hodnocení znalostí – hodnotí se individuální posun (Slované x neslované), průběžné testy, závěrečný velký test, přechod do další fáze, Inkluze a Integrace, dřívější přechod, prodloužení Nulté fáze.
17. Výukové materiály a prostředky – odpovídající učebnice zatím neexistuje, lze používat s výhradami jiné především jako cvičebnice, stolní hry (co rozvíjejí?), moderní technologie (k čemu jsou?), další netradiční výukové materiály.
18. Role asistenta pedagoga při výuce češtiny pro cizince.
19. Zapojení ostatních pedagogů do výuky češtiny pro cizince.
20. Orientační návrh pětiměsíčního plánu výuky českého jazyka pro cizince, Nultá fáze – 1.-2. ročník.
21. Orientační návrh pětiměsíčního plánu výuky českého jazyka pro cizince, Nultá fáze – 3.-9. ročník.
22. Orientační návrh pětiměsíčního plánu výuky českého jazyka pro cizince – Inkluze.

1. ÚVOD

Předkládaná metodika intenzivní výuky českého jazyka pro cizince vychází z praktických zkušeností kolektivu pedagogů na ZŠ Marjánka v Praze. Tato škola se výuce cizinců věnuje dlouhodobě a od roku 2017 realizuje projekt Čeština pro cizince, který je financován z dotace hlavního města Prahy.

Cílem projektu je najít a v praxi vyzkoušet model intenzivní výuky češtiny pro cizince tak, aby se žáci-cizinci dostali během pěti měsíců z nulové úrovně na úroveň alespoň A1 (ještě lépe A2) podle SERR a byli schopni se (byť s omezeními) již zapojovat do normální výuky vedené v českém jazyce. Žáci-cizinci z různých škol v Praze tak, jak byli kmenovou školou přihlášení do projektu, dochází po dobu pěti měsíců na kurz do ZŠ Marjánka, kde se v desetičlenné skupině věnují čtyři hodiny denně výhradně českému jazyku. Skupiny jsou velmi různorodé jak věkově (zahrnují všechny ročníky ZŠ), tak národnostně. Stává se, že do skupiny přichází nový žák v době, kdy kurz již probíhá, takže pak jsou ve skupině děti s různou znalostí češtiny. Do těchto kurzů intenzivní výuky českého jazyka pro cizince se letech 2017-2020 zapojilo celkem 65 dětí ve věku od 6 do 17 let.

Souběžně s tímto projektem samozřejmě probíhá výuka češtiny pro cizince i pro kmenové žáky-cizince ZŠ Marjánka. V nejexponovanějších obdobích bylo do výuky češtiny pro cizince v jedné skupině současně zapojeno až 24 žáků-cizinců. Kmenoví žáci-cizinci pochopitelně nekončí s češtinou po pěti měsících jako děti z výše uvedeného Projektu, nýbrž pokračují v menším objemu hodin ještě další dvě pololetí (celkem 15 vyučovacích měsíců), aby se dostali na úroveň A2/B1 podle SERR.

Výuce českého jazyka pro cizince se na ZŠ Marjánka na všech úrovních a ve všech ročnících věnuje tým zkušených pedagogů. Jeho součástí jsou jak specialisté (lingvista-bohemista, speciální pedagog, logoped), tak i „běžní“ učitelé, kteří učí české žáky. Tato provázanost umožňuje vyzkoušet různé modely výuky i zapojení „nespecialistů“ do vzdělávání žáků-cizinců. Výsledná celková zkušenost je promítnuta do zpracované Metodiky intenzivní výuky českého jazyka pro cizince.

Dokument vznikl s finanční podporou hl. m. Prahy v rámci naplňování Akčního plánu Koncepce HMP pro oblast integrace cizinců na roky 2018-2019.

2. NENÍ ČEŠTINA JAKO ČEŠTINA

2.1. Do České republiky přichází velké množství cizinců a spolu s nimi pochopitelně i děti školou povinných. Jsou to osoby přestěhované ze známého etnokulturního prostředí do prostředí nového, neznámého, které má jiné zvyky a zákony. Děti, přicházející do našich škol, jsou mnohdy více či méně bilingvní, protože kromě mateřského jazyka nejčastěji na vyšší či nižší úrovni ovládají angličtinu. Aby se školou povinné děti co nejrychleji zapojily do výuky a integrovaly do české společnosti, je nutné, aby se co nejrychleji naučily i český jazyk.

2.2. Předmět český jazyk pro cizince je diametrálně odlišný od předmětu český jazyk, jak se ho učí české děti – rodilí mluvčí. Pro žáka cizince je čeština cizí jazyk stejně, jako je pro české dítě například angličtina. To, co je pro rodilého mluvčího samozřejmost, je pro cizince velká nepochopitelná neznámá. Cizinec se musí naučit postupně vše – nejen slovní zásobu a ustálené fráze, ale zejména pochopit strukturu a vnitřní logiku jazyka od stavby slova a jednoduché věty přes rozlišování slovních druhů až po skloňování a časování - aby mohl nejenom opakovat to, co slyšel, ale aby byl schopen sám aktivně a jazykově správně vyjádřit své myšlenky.

2.3. Úroveň znalosti jazyka určuje Společný evropský referenční rámec pro jazyky (SEERR). Ten vymezuje kompetence komunikativní (lingvistické, sociolingvistické, pragmatické) a všeobecné (předpokládající znalost sociokulturního prostředí a reálií zemí, ve kterých se studovaným jazykem hovoří) jako cílové kompetence jazykové výuky.

Jazyková úroveň A1 (upraveno s ohledem na žáky základních škol):

- žák rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a tyto výrazy a fráze používá.
- představí sebe a ostatní a klade jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky odpovídá.
- jednoduchým způsobem se domluví, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu pomoci.

Jazyková úroveň A2 (upraveno s ohledem na žáky základních škol):

- žák rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho bezprostředně týkají (např. základní informace o něm a jeho rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání).
- komunikuje prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech.
- popíše jednoduchým způsobem svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho nejnaléhavějších potřeb.

Jazyková úroveň B1 (upraveno s ohledem na žáky základních škol):

- žák rozumí psaným i mluveným projevům, které obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě nebo které se vztahují k jeho běžné činnosti nejen ve škole.
- rozumí popisům událostí, pocitů a přání vyjádřených ve verbální i písemné komunikaci a sám je ústně či písemně dokáže vyjádřit.

2.4. Výuka předmětu český jazyk pro cizince se dá rozdělit do tří na sebe navazujících fází:

1. úplní začátečníci - Nultá fáze
2. pokročilí začátečníci - Inkluze
3. mírně pokročilí - Integrace

Do Nulté fáze jsou zařazeni především žáci s nulovou znalostí češtiny, dále pak žáci, kteří základní pasivní znalost jazyka mají. Jejich vstupní znalosti odpovídají úrovni A0 (podle SERR), výstupní znalosti pak na úrovni minimálně A1.

Do Inkluze přecházejí (anebo jsou zařazeni) žáci na úrovni A1, výstupní úroveň by měla být alespoň A2.

Integrace je určena pro žáky s češtinou na úrovni A2, výstup by měl být minimálně na úrovni B1, žák by tedy měl být připraven plně se zapojit do výuky v českém jazyce ve své kmenové třídě v jakémkoliv předmětu.

3. CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍHO PŘEDMĚTU ČEŠTINA PRO CIZINCE

Výuka českého jazyka pro cizince slouží žákům-cizincům, kteří nastupují na základní školu bez znalosti českého jazyka, popřípadě s minimální znalostí češtiny.

V ideálním případě se výuce předmětu čeština pro cizince věnuje tým pedagogů, složený z lingvisty (bohemista, absolvent oboru čeština pro cizince – věnuje se hlavně gramatice, může jím být i cizinec-bohemista, jehož neocenitelnou výhodou je jeho vlastní zkušenost s naučením češtiny jako cizího jazyka), klasického češtináře (rodilý mluvčí, především konverzace), speciálního pedagoga (dramatizace a rytmičtva) a logopeda (výslovnost).

Hlavním cílem předmětu je, aby žáci-cizinci co nejrychleji zvládli český jazyk na takovou úroveň, která jim umožní integraci do běžné třídy. Výuka probíhá v malých skupinách žáků-cizinců, čím menší skupina, tím lépe, maximálně do 10 osob. Vyučuje se přímou metodou, výuka probíhá v českém jazyce. Kromě toho se používají neklasické výukové metody a metoda tzv. činnostního učení.

Výuka českého jazyka pro cizince zahrnuje lexikální a gramatickou oblast v rámci objemu odpovídajícímu jazykové úrovni A1 (podle SERR). Ta je u mladších žáků důsledně propojována vizualizací (obrázky v učebnici, vystřihovánky z pracovního sešitu apod.), u starších žáků se využívají moderní technologie, včetně internetu.

Nedílnou součástí výuky je kromě samotné češtiny i posílení klíčových kompetencí podle definice RVP ZV, zejména kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální kompetence. K tomu je nutno připočítat i rozvoj interkulturní kompetence, které se vztahují jak ke studiu v jazykově a kulturně velmi různorodých skupinách, tak ke studiu a obecně k životu v České republice.

4. OBECNÉ POZNATKY INTENZIVNÍ VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE

4.1. Malé děti (1.-2. třída)

Žáci prvních a druhých ročníků ZŠ by neměly být spolu se staršími dětmi. Musí se nejdříve naučit psát a číst a souběžně s tím doslova „nasávají“ (tedy vnímají všemi smysly) český jazyk přirozenou cestou v kolektivu dětí stejně starých. V rámci normální výuky v kmenové třídě postačí maximálně 2 hodiny denně předmětu „čeština pro cizince“. Více hodin není efektivní – na malých žáčích-cizincích se už výrazně projevuje únava a vyčerpání, což vede ke ztrátě pozornosti a schopnosti zvládnout pro ně extrémně náročnou výuku.

4.2. Slované a „neslované“

Slované vnímají češtinu jinak, gramatika je pro ně snadněji pochopitelná a hlavně zpočátku postupují rychleji kupředu. Nebezpečím je u Slovanů příbuznost jazyků a z toho plynoucí pohodlnost a menší motivace k učení – výsledkem je:

- komolení jazyka včetně výslovnosti
- nepřesné vyjadřování
- chybné chápání významu slov znějících podobně v češtině a v jejich mateřštině a v důsledku toho všeho zpomalování postupu, který se může až zastavit.

„Neslované“, kteří od počátku musí přistupovat k češtině jako k opravdu cizímu jazyku, mají těžší začátek, na rozdíl od Slovanů si nemohou vypomoci příbuzností jazyka a musí se vše slovo od slova učit a postupně vše pochopit. Ve chvíli, kdy jim základy češtiny do sebe zapadnou jako jednotlivé dílky skládačky puzzle, však udělají velký skok kupředu a celkově zrychlí. Výsledkem je, že se mnohdy naučí česky výrazně lépe, než žák ze slovanského jazykového prostředí.

4.3. Adaptační období

4.3.1. Žáci-cizinci jsou vytrženi z původního prostředí ve své mateřské zemi, trpí ztrátou kamarádů, jsou v cizím prostředí, které často vnímají jako nepřátelské (bohužel někdy i oprávněně). Musí se vyrovnat s nepochopitelným jazykem i výrazně odlišnou kulturou.

Toto adaptační období je velice individuální a projevuje se různým způsobem. Typickými obrannými projevy žáka-cizince jsou přehnané zlobení nebo naopak enormní uzavřenost před vnějšími vlivy – oboje je reakcí na nové prostředí a mimořádné nároky na dítě v prvních dnech až týdnech. Toto období může trvat i půl roku, v extrémních případech, kdy se malý cizinec psychicky nevyrovná se změnou prostředí, neskončí vlastně nikdy. Je třeba především citlivý přístup všech vyučujících, není nutno kvůli všemu, co se odlišuje od českou školou (resp. společností) uznávaných norem, hned kontaktovat rodiče.

4.3.2. Zejména při výuce ve větší skupině žáků-cizinců okamžitě nastoupí přirozené rozdělení, kdy talentovaní a pilní se rychle chytanou, děti s problémem začnou naopak rychle zaostávat. Tím problémem může být například delší adaptační období, problémy v rodině, zdravotní omezení apod. Ale také se zde bohužel mohou odrazit problémy národnostního nebo náboženského rázu, zejména pokud jde o děti ze zemí, které jsou mezi sebou ve válečném nebo náboženském konfliktu (v době zpracovávání této metodiky např. Rusko a

Ukrajina, země Blízkého východu, v širším okruhu muslimské děti vůči křesťanské kultuře, apod.). V těchto případech je ze strany všech pedagogů (nejen v češtině pro cizince, ale i ve zbytku pedagogického sboru) nutný velmi citlivý přístup k žákům ze znesvářených států, národů či náboženských skupin, protože jediná pravda v takových situacích neexistuje. Bohužel při řešení těchto problémů nelze vůbec spoléhat na pomoc ze strany rodičů, což vyplývá ze samé podstaty problému. Výchova žáka-cizince v rodině a požadavky školy jsou často v příkrém rozporu. Tento problém ale dalece přesahuje zaměření této metodiky, proto jen jako příklad z vyučovací praxe uvedeme, že se to týká i seznamování s českými kulturními tradicemi (odmítavé reakce dětí z rodin vyznávající jiné náboženství ve stylu „Proč mi vnucujete nějakého Ježíška?“).

5. ZPŮSOB VÝUKY ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE

5.1. Výuka probíhá přímou metodou. To znamená, že veškerá komunikace pedagoga s žákem a mezi žáky musí být vedena výhradně v češtině. V počátcích je to sice pro žáka-cizince velmi obtížné, ale ve finále si osvojí jazyk mnohem rychleji a lépe, než při výuce za použití jiného jazyka.

Výuka češtiny přes jiný jazyk (nejčastěji angličtina) je z mnoha důvodů nevhodná. Děti si nejsou ve výuce rovny – mnoho z nich další jazyk (angličtinu) ani neumí, mohou proto pociťovat komunikaci v angličtině jako svou diskriminaci a adaptační doba se u nich prodlužuje. Může se stát, že ani nepoznají, že pedagog přeskakuje z češtiny do angličtiny a zpět. Na opačném pólu jsou žáci, kteří se anglicky domluví a na první dojem se zdá, že je pro ně výuka češtiny přes angličtinu přínosná – bohužel ale takto nejsou nuceni vyvíjet větší námahu při pochopení učitelova sdělení, chybí jim motivace (získávají rychle přesvědčení, že již ovládají jazyk, kterým se zde domluví a odmítají se češtinu učit) a jejich progres je ve finále pomalejší. Navíc fakt, že se někdo anglicky domluví na běžné téma, neznamená, že umí i odbornou terminologii a správně pochopí, co je po něm požadováno.

Výuka českého jazyka pro cizince probíhá podle základní kostry deseti komunikačních témat, která jsou stanovená s ohledem na věk dítěte a také na jeho komunikační potřeby spojené se školním prostředím a výukou. S tímto komunikačním tématem úzce souvisí příslušná slovní zásoba, která je propojována s gramatickými strukturami.

5.2. Kromě přímé verbální stránky je nutnou součástí výuky češtiny pro cizince i písemný projev. Nelze se plně a správně naučit jazyk, když se bude výuka soustředit pouze na mluvený

projev. Žáci věkově odpovídající 1. a 2. ročníku se teprve učí psát a postup výuky psaní i problémy s tím spojené jsou obdobné jako u českých dětí (držení pera, sklon písma, směr pohybu, ale i správná sezení, držení těla a rukou apod.).

Žáci-cizinci ve vyšších ročnících (od třetí třídy), kteří už umějí psát svou mateřštinou, mohou mít tendenci si pro své ulehčení zaznamenávat slyšená slova foneticky grafickým systémem svého mateřského jazyka. Výsledkem je komolení slov a pro pedagoga prakticky nekontrolovatelný zápis. Proto je třeba dbát na to, aby se žáci od prvního okamžiku snažili psát česky. Protože většina lidí má vrozenou vizuální paměť, zapsáním slova (přepsáním z tabule, z knížky nebo jiné předlohy) latinkou ve správném českém tvaru si postupně fixují i jejich pravopis, gramatiku. Z tohoto důvodu musí pedagog dbát při kontrole písemných prací žáků nejen na správně zapsaný tvar slova (jeho skloňování, časování, i-y, mně-mě-mne...), ale i na správně napsané diakritické znaky (tečka nebo čárka či kroužek nad písmenem). Není třeba nutit žáky, kteří již umí např. anglicky a píší tzv. skriptem (tiskacími písmeny), aby psali českým „krasopisem“ (vázaným psacím písmem). Díky postupnému zautomatizování psaní se žák může soustředit na obsah svého zápisu.

5.3. Součástí předmětu český jazyk pro cizince zejména v Nulté fázi je rovněž speciální pedagogická a logopedická péče. Pro jednotlivé tematické okruhy byl vypracován soubor jazykolamů, říkadel, básní a písní tak, aby korespondoval s tematickými okruhy probíraného učiva v gramatice. Cílem práce speciálního pedagoga je pomocí následujících neklasických metod výuky navodit a fixovat správnou výslovnost a rozvoj slovní zásoby.

5.4. Nedílnou součástí výuky češtiny pro cizince je zejména ve fázích Inkluze a Integrace i výuka českých reálií, výuka základního učiva (terminologie) odborných předmětů podle ŠVP pro daný ročník.

6. ČASOVÁ NÁROČNOST A ZÁKLADNÍ CÍL

6.1. Jednotlivé fáze (Nultá, Inkluze, Integrace) výuky předmětu český jazyk pro cizince trvají vždy pět měsíců, tedy jedno pololetí.

V ideálním případě, kdy se intenzivní výuce češtiny pro cizince věnuje celý tým složený z lingvisty (bohemista, absolvent specializace čeština pro cizince – vyučuje gramatiku), češtináře (rodilý mluvčí, především konverzace), speciálního pedagoga (dramatizace, rytimizace, muzikoterapie, řízené hry) a logopeda (výslovnost), je optimální časová dotace:

pro Nultou fází

- 20 hodin týdně, tedy 4 hodiny denně. Denní dotace: 2 hodiny gramatika, 1 hodina konverzace, 1 hodina střídavě dramatizace a rytmizace / logopedie. Na každé téma (lekci) jsou postačující dva týdny (deset vyučovacích dnů, 40 vyučovacích hodin).

pro fázi Inkluze

- maximálně 16 hodin týdně (optimálních je 8 hod./týden).

pro závěrečnou fázi Integrace

- 3 hodiny týdně.

6.2. Základním cílem intenzivní výuky češtiny pro cizince je co nejrychlejší zapojení žáka-cizince do běžné výuky probíhající v češtině. To znamená postupně dosažení úrovně (podle SERR) A1 po Nulté fázi, A2 po Inkluzi a Integraci. V praxi to znamená úroveň, na které je žák-cizinec schopen se česky domluvit a vnímat v českém jazyce normální výuku zhruba na úrovni žáků-rodilých mluvčích se specifickými vzdělávacími potřebami. V optimálním případě by po Integraci mohla být u nejlepších žáků-cizinců dosažená úroveň češtiny B1.

7. PŘIJETÍ ŽÁKA-CIZINCE DO ŠKOLY

Přijetí žáka do školy je první krok k jeho rychlému začlenění do normální výuky i do kolektivu dalších dětí. Pro malého cizince je to vždy obrovský stres a psychický „náraz“ – nemá žádné kamarády, všechny hlasy se mu slévají do jediné nepochopitelné zvukové clony, ničemu nerozumí, je velmi často konfrontován s jinou kulturou, než jakou zná a na kterou je zvyklý. Proto je nesmírně důležitý první dojem, který může výrazně napomoci rychlému překonání strachu z neznámého prostředí i lidí.

První den by měla zodpovědná osoba (třídní učitel, asistent, popřípadě někdo z vedení) nového žáka přivítat a představit ho nejen spolužákům, ale i ostatním učitelům.

Poté žáka převezme učitel češtiny pro cizince nebo jeho asistent. Ti během vstupního pohovoru (ideálně je veden v jazyce, který pedagog i žák a jeho rodiče ovládají, nebo se může vést přes tlumočníka, kterého si cizinci přivedou, nebo za pomoci komunitních tlumočnicků či interkulturních pracovníků*) seznámí nového žáka a jeho rodiče se základními informacemi.

* Pozn.: Seznam interkulturních pracovníků, kteří nabízejí pro různé jazyky bezplatné tlumočnické služby na území hl. m. Prahy, naleznete na webu hl. m. Prahy k informování cizinců na tomto odkazu: <https://metropolevsech.eu/cs/seznam-interkulturnich-pracovniku/>

Týká se to jak fungování školy (příchod do školy, šatny, délka vyučovací hodiny, přestávky, obědy, družina, co je zdarma a za co se platí a podobně), tak i samotné výuky (co znamená intenzivní kurz češtiny, jak dlouho trvá, jaké musí mít učební pomůcky, jak bude žák hodnocen apod.). V průběhu vstupního pohovoru pomůže učitel ČJC nebo jeho asistent rodičům vyplnit potřebné formuláře, mezi kterými musí být souhlas rodiče s využitím nabídnuté podpory, kterou ve skutečnosti je zařazení dítěte do intenzivního kurzu češtiny pro cizince.

Na závěr vstupního pohovoru provede učitel ČJC nebo jeho asistent nového žáka i s jeho rodiči po škole – ukáže jim šatnu, učebny, toalety, jídelnu, družinu, kde najdou vedení školy a kde učitele atd. Velmi užitečné je poskytnout žákovi předem připravenou mapku.

8. ROZDĚLENÍ ŽÁKŮ PRO INTENZIVNÍ VÝUKU ČEŠTINY PRO CIZINCE

8.1. Při zařazování žáka-cizince do výuky češtiny pro cizince je nutné vědět, na jaké jazykové úrovni žák je*. K tomu slouží rozřazovací test, který by měl žák absolvovat ještě před nástupem do výuky, nebo v krajním případě hned první den výuky. Test by měl obsahovat jak písemnou, tak ústní část.

Písemná část testu je ve formě otázek a odpovědí typu a, b, c, ze kterých žák vybírá jedinou správnou variantu. Otázky by měly být řazeny od nejjednodušších po nejsložitější.

Ústní část, kdy se pohovorem zjišťuje, nakolik žák rozumí mluvené češtině a jak (či jestli vůbec) je schopen se sám česky vyjádřit.

Na základě výsledku rozřazovacího testu je rozhodnuto, do jaké fáze bude žák-cizinec zařazen.

Testy, absolvované v průběhu a hlavně na konci jednotlivých fází následně určí, jestli je žák-cizinec již způsobilý přejít z nižší fáze do vyšší.

* Pozn.: K určení orientační úrovně českého jazyka u dětí-cizinců lze použít balíček pomůcek, který spolu s mnoha dalšími souvisejícími dokumenty najdete například zde: <https://www.inkluzivniskola.cz/jak-zjistit-uroven-cestiny-diagnostics>

8.2. Při zařazování žáka-cizince do intenzivní výuky českého jazyka pro cizince je třeba zohlednit i jeho věk. Žáci-cizinci by neměli být jen kvůli neznalosti českého jazyka přeřazováni do výrazně nižších ročníků, ztlačně se pak u nich ztrácí motivace k učení. Proto i v rámci výuky češtiny pro cizince by měli být žáci rozděleni minimálně do tří věkových skupin, přičemž každá z nich má svá specifika – 1.-2. ročník, 3.-5. ročník, a 6.-9. ročník ZŠ.

8.2.1. Cizinci, odpovídající věkem 1. a 2. ročníku ZŠ, mají jako hlavní úkol:

- rozmluvit se
- naučit se psát
- naučit se číst

Díky tomu, že i u českých dětí je výuka v nejnižších třídách postavená hodně na obrázcích, žáci-cizinci mají možnost souběžně s psaním vnímat český jazyk všemi smysly a doslova jako ho houba „nasávat“ přirozenou cestou v kolektivu dětí stejně starých. Malý cizinec pak lépe vnímá a rychleji chápe slovíčka i vazby mezi nimi. Speciální hodiny češtiny pro cizince mu mají pomoci především rychleji překonat komunikační bariéru.

8.2.2. Druhou skupinou jsou žáci odpovídající věkově 3.-5. ročníku, kteří už umí ve své mateřštině psát i číst. V této věkové skupině je důležité podporovat psaní latinkou a co nejrychlejší rozmluvení se. Pokud je to cizinec bez znalosti latinky (píše jen svou mateřštinou – čínsky, arabsky apod.), je třeba se tomuto nedostatku intenzivně věnovat.

Snahu o co nejrychlejší rozmluvení žáků-cizinců a jejich zapojení do běžné výuky podporuje fakt, že čeští spolužáci v jejich kmenových třídách probírají víceméně stejnou gramatiku, byť samozřejmě v „úpravě“ pro rodilé české mluvčí (vyjmenovaná slova, podmět a přísudek, koncovky, předložky, pády apod.).

8.2.3. Cizinci, odpovídající věkem 6.-9. ročníku ZŠ, potřebují neztratit kontakt s ostatními předměty. Kromě češtiny jako takové, kde se klade důraz na co nejrychlejší rozmluvení a ve spolupráci s kmenovým češtinářem na dohnání gramatiky, se proto musí ve fázích Inkluze a zejména Integrace zaměřit i na terminologii dalších předmětů. Nemůže jít ovšem o obvyklé doučování daného předmětu (např. matematiky) jako u českých dětí, ale především o zvládnutí odborné terminologie a s tím související i lepší pochopení daného předmětu. I v této věkové skupině platí, že pokud jde o cizince bez znalosti latinky, je třeba tento nedostatek co nejrychleji odstranit.

9. ZÁKLADNÍ PRINCIPY VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE

Základním principem výuky češtiny pro cizince je důraz na komplexnost výuky. Jednotlivé složky jazyka a jeho výuky nelze od sebe oddělovat a věnovat se jen něčemu. Jde o vzájemné propojení gramatiky (tvoří pevný základ pro nadstavbu tvořenou tématy a slovní zásobou) s konverzací (rozvíjí do šířky daná témata, slovní zásobu), rytmicizací (intonace a rytmus jazyka) a dramatizací (učení jazyka nápodobou), vše je doplněno o logopedii (správná výslovnost).

9.1. Posloupnost

Řazení jednotlivých postupně probíraných témat je navrženo tak, aby odpovídalo potřebě žáka v průběhu času. Tomu vždy odpovídá i slovní zásoba, nejběžnější fráze a slovní obraty i základy gramatiky. Proto je navrženým úvodním tématem „Seznamování a profese“, na které navazuje téma „Škola a školní potřeby“, následuje „Jídlo a jídelna“ a až potom přijde na řadu rodina a další témata. Žák-cizinec se v rámci „Seznamování“ kromě nejběžnějších základních slovních obrátů (jako např. „dobrý den, já jsem, ty jsi“) dozví, kdo je a co dělá např. učitel, ředitel, kuchař, ale i lékař, řidič, prodavač, právník atd., a kvůli správnému fungování ve škole se musí co nejdříve jazykově orientovat ve školní budově, ve třídě, znát názvy školních pomůcek atd., na což je zaměřeno téma „Škola a školní potřeby“.

9.2. Opakování

Druhým základním principem výuky českého jazyka pro cizince je neustálé opakování. Je třeba mít pořád na paměti, že jedině co nejčastějším používáním dochází k fixaci probrané látky, přitom se nelze spoléhat na to, že si žák bude učivo opakovat doma. Spolupráce s rodiči v tomto směru nefunguje, protože ani oni česky často neumí – právě v rodinném jazykovém prostředí je diametrální rozdíl mezi žáky-rodilými mluvčími a žáky-cizinci. Upevňování probrané látky, ať už slovní zásoby nebo gramatického jevu, musí být zajištěno opakováním během výuky a to tak, že i při probírání posledního tématu je třeba opakovat látku, která byla probrána dříve. Ideální je situace, kdy má žák-cizinec možnost se co nejvíce stýkat s českými vrstevníky, kdy může v komunikaci s nimi postupně využívat nově nabyté znalosti, a zároveň to pro něj znamená významný motivační stimul.

10. GRAMATIKA – ZÁKLADNÍ KÁMEN JAZYKA

10.1. Gramatika je základní kámen jazyka. Při intenzivní výuce češtiny pro cizince je již od Nulté fáze gramatika postavena tak, aby sloužila k rychlejšímu pochopení struktury a logiky jazyka. Tomu odpovídá i výběr a řazení gramatických jevů, probíraných zejména v Nulté fázi. Cílem Nulté fáze v gramatice je naučit pozorovat, vnímat a analyzovat ohebnost slov (zejména skloňování podstatných jmen), nikoliv vše bezchybně aktivně používat.

Obecně lze výuku gramatiky v Nulté fázi rozdělit do dvou hlavních kapitol:

1. slovesa
2. podstatná jména

Tyto kapitoly jsou velmi úzce propojeny (základní skladební dvojice). Důležité je, aby se žáci-cizinci co nejdříve naučili (a v koncovkách slov vnímali) tvrdé, měkké a obojetné souhlásky, neboť ty určují velkou část základní gramatiky.

10.2. Pro pochopení jedné z hlavních kapitol - sloves - se v Nulté fázi začíná osobními zájmeny a nepravidelnými slovesy být a mít v přítomném čase. Důraz je kladen na identifikaci slovesa ve větě, a na fakt, že při nevyjádřeném podmětu je osoba skryta v koncovce slovesa. Postupně probíraná slovesa řadíme podle infinitivu do tříd, ale je zbytečné zatěžovat žáky číslováním tříd – podstatná je identifikace (skupiny -it, -at, -ovat, -nout). Pro výuku cizinců je ale potřeba slovesa typu nést, mazat (zařazené pro rodilé mluvčí do 1. třídy sloves) uvádět zvlášť, neboť nemají pro cizince-neslovana zejména v počátku vnitřní logiku, a nejjednodušší je tato slovesa podávat dávkově jako nepravidelná.

10.3.1. U podstatných jmen se začíná od rozlišení tvrdého a měkkého typu. Poté se přejde k rodům. U tvrdého typu podstatných jmen v 1. pádu jednotného čísla jsou rodové koncovky pro cizince snadno identifikovatelné, proto se od tvrdého typu začíná. Paralelně je možné analyzovat rodové koncovky podstatných jmen základních vzorů měkkého typu. Zde je nutno upozorňovat, že ženský a střední rod (vzor růže a moře) mají stejnou koncovku a je potřeba se naučit ověřovat rod ve slovníku. V Nulté fázi se do hloubky probírají základní vzory podstatných jmen tvrdého typu v pořadí žena, hrad, pán, město. Toto pořadí je důležité pro snadnější pochopení střídání souhlásek v kmeni slov v různých pádech a vzorech (u vzoru žena je spektrum střídání souhlásek největší). V tomto případě se úmyslně postupuje od nejsložitějšího k jednoduššímu.

10.3.2. Důraz je kladen na „vertikální“ výuku vzorů podstatných jmen, kdy jsou žáci seznámeni ihned se všemi tvary vzorového slova. Žák-cizinec tak pochopí, že nejde o čtrnáct různých slov, ale o jedno slovo ve čtrnácti tvarech. Podstatou je uvědomit si kořen slova, analyzovat předložku (či její absenci) a její souvislost s koncovkou. U každého žáka dříve či později dojde k fixaci a pochopení systému (účelovosti předložek, které určují pád podstatného jména), takže později automaticky použije správný tvar i u dalších slov stejného vzoru. Neustálým opakováním si děti uloží do paměti celé paradigma skloňování, o které se v budoucnu mohou s jistotou opřít.

10.4. V Nulté fázi se žáci-cizinci rovněž seznamují i s dalšími slovními druhy (přídavná jména, příslovce, zájmena, číslovky, předložky, spojky), ale bez hlubších gramatických souvislostí a zdůvodněními. Například u ohebných slovních druhů se z hlediska gramatiky seznámí pouze s 1. pádem (jinak jen ve frázích typu: Kolikátého je dnes? Dvanáctého.).

10.5. Všechny probírané gramatické jevy je třeba v žácích-cizincích vysvětlovat, upevňovat a fixovat už v hodinách gramatiky co možná nejzábavnější formou (samozřejmě s přihlédnutím k věku, protože co baví třetáka, bude nudit osmáka a naopak) - viz kapitola Výukové materiály a prostředky. Ale i při nedostatku konkrétních hmotných materiálů nebo prostředků si lze v hodinách gramatiky vypomoci všeobecně známými českými písničkami. Kupříkladu na známé lidové písni „Holka modrooká, neseďavej u potoka“ lze ukázat imperativ (nesedávej u potoka), příslovce (nesedávej tam), přivlastňovací zájmena (tvoje oči), propojení předložek a pádů (u potoka, v potoce), nevyjádřený podmět (v potoce se voda točí, podemele tvoje oči), složená slova (modrooká – lze měnit barvy), podmiňovací způsob (vezme-li tě, bude škoda), zdvojnásobení (hastrmánek, copánek), čas budoucí (bude škoda), v rámci fonetické rozcvičky mluvidel lze tuto písničku zpívat se změnou samohlásek (halka madraaka, nasadavaj a pataka, helke medreeke..., hilki midriiki...) což výrazně podporuje pochopení systému samohlásek, souhlásek a slabik, zároveň se tím procvičují mluvidla a jejich propojení s mozkem.

Intenzivní fixace a rozvíjení probíraných gramatických jevů je úkolem hodin konverzace i speciální pedagogické a logopedické péče.

11. KONVERZACE

11.1. Konverzace je práce s textem v nejrůznější podobě – je to jak živé mluvené slovo, psaná forma, ale i audionahrávky, videa či obrázky ať již s psaným textem jako je např. komiks, nebo beze slov jako jsou kreslené vtipy nebo obrázkové kostky (např. Storycubes).

Základem práce pedagoga v hodině konverzace by mělo být vedení řízeného rozhovoru na jedno z deseti základních témat. Tato témata jsou kostrou výuky češtiny pro cizince a propojují konverzaci s gramatikou i speciální pedagogickou a logopedickou péčí i co se týče slovní zásoby a gramatických jevů.

Je třeba zohledňovat, že i konverzaci ve výuce češtiny pro cizince velmi výrazně ovlivňuje věk žáka-cizince. Nejmladší žáci-cizinci (1. a 2. ročník základní školy) se obecně teprve učí číst a psát, proto po nich nelze požadovat některé věci jako u starších věkových skupin.

11.2. V konverzaci musí být zejména v počátcích výuky češtiny pro cizince mluvený i písemný projev podpořen vizualizací, ideálně obrázky. Zpočátku je konverzace zaměřena na prosté čtení nahlas, kdy pedagog opravuje především žákovu výslovnost a intonaci. Následuje čtení s pochopením, kdy by již žák měl postupně dokázat odpovídat na otázky pedagoga spojené s přečteným textem, posléze sám formulovat otázky vztažené k textu. Je třeba uplatňovat nejen ústní formu otázek a odpovědí, ale i jejich zapisování – psaná forma vizuálně fixuje gramatickou podobu slov. Spojováním otázek a odpovědí do jednoho celku v ústní nebo písemné podobě se vytváří nejjednodušší sloh. Připravený výukový text již v sobě obsahuje otázky i odpovědi, postupně je proto třeba přejít k tvorbě dialogu na dané téma, ale mimo text, kdy je třeba vytvořit jak otázky, tak odpovědi. Dialog probíhá nejprve mezi pedagogem a žákem, později mezi žáky.

11.3. Důležitou, ale opomíjenou a žáky ne zrovna oblíbenou součástí hodin konverzace je vytváření vlastních slovníčků, což je úzce spojeno s analýzou gramatických forem v textu a následným vyhledáváním ve slovníku. Žák musí identifikovat formu (slovní druh), najít základ slova (např. bez koncovky u ohebných slovních druhů) a podle něj hledat význam daného slova ve slovníku. Upozorňujeme, že použití elektronických slovníků a překladačů nemá vždy požadovaný efekt – hledanou variantu slova sice žák najde, ale nechápe logiku jeho stavby ani proč má takový tvar, navíc internetové slovníky ani zdaleka nejsou bez chyb (zejména dětmi nejčastěji používaný google slovník je toho smutným příkladem). Při použití papírových slovníků, které jsou vytvářeny týmy profesionálních lingvistů, si žák-cizinec intenzivně uvědomuje abecedu, pracuje s větší pozorností, více si uvědomuje skladbu slova i

co musí hledat. To vše vede k rychlejšímu osvojení celkové struktury a logiky nejen jednotlivých slov či gramatických vazeb, ale i celého jazyka.

11.4. Stejně jako v gramatice je i v konverzaci nutné průběžně zkoušením (testováním) prověřovat dosažené znalosti žáků-cizinců i účinnost zvoleného způsobu výuky. Testování musí být písemné i ústní – při čtení s pochopením převyprávění textu, písemné odpovědi jednoduchou, ale celou větou na ústně kladené otázky (pochopení mluveného slova), nebo naopak na písemnou otázku ústní odpověď, později (ideálně na konci každého probíraného tématu) písemné ztvárnění zadaného tématu již bez nápovědy otázkami (což už je minimální samostatný sloh).

12. SPECIÁLNÍ PEDAGOGICKÁ A LOGOPEDICKÁ PÉČE

Nedílnou součástí intenzivní výuky českého jazyka pro cizince je především v úvodní Nulté fázi speciální pedagogická a logopedická péče. Ta je úzce propojena jak s gramatikou, tak i konverzací. To znamená, že pro jednotlivé tematické okruhy byl vypracován soubor jazykolamů, říkadel, básní a písní tak, aby korespondoval s tematickými okruhy probíraného učiva v gramatice a konverzaci. Cílem práce speciálního pedagoga je pomocí následujících neklasických metod výuky navodit a fixovat správnou výslovnost, rozvoj slovní zásoby a v neposlední řadě rytmus jazyka.

12.1. Rytmizace ve třech krocích

1. rytmiizace s vizualizací
2. rytmiizace s pohybem
3. rytmiizace s hudbou

Rytmizace stimuluje rytmické cítění, koordinaci rukou, nohou, řeči a uvědomování si svalového napětí. Rozvíjí schopnost napodobit rytmus řeči jakožto důležitého prvku verbálního projevu. Je nutné, aby při výuce nebyl žádný krok vynechán a jejich posloupnost byla dodržena.

12.2. Dramatizace

Žáci-cizinci učí prostřednictvím dramatizace používat nabytých znalostí v praktickém životě. Používané dramatické etudy slouží k rozvoji řečových funkcí, k rozvoji správného používání jazyka, k rozvoji schopnosti porozumět a pochopit informace, a dále i k rozvoji schopnosti

samostatně se vyjádřit. Tato neklasická metoda výuky vede k učení jazyka nápodobou, k asociačnímu a sociálnímu učení.

12.3. Řízené hry

Důležitou jazykově vzdělávací činností v rámci speciální pedagogické a logopedické péče jsou i řízené hry, ať již stolní či pohybové, upravené autorkami pilotního projektu pro výuku českého jazyka.

12.4. Muzikoterapie

Další neklasická metoda výuky - muzikoterapie - využívá hudbu jako společný jazyk pro všechny. Má vliv na ukládání do dlouhodobé paměti (když něco prožijí, lépe si to pamatují), ale má i pozitivní vliv na efektivitu učení nejen českého jazyka (hudba žáky uvolňuje a naladí na „stejnou notu“).

12.5. Doporučená struktura vyučovací hodiny z hlediska speciálního pedagoga

1. - Logopedická gymnastika (rozhýbání jazyka, používání logopedických karet Vendy, jazykolamy)
2. - Rozhýbání celého těla (koordinace rukou – nohou – mluvidel), přizpůsobené pohybové hry
3. - Opakování dosud probraného učiva (rytmizace, písničky)
4. - Nové učivo (rytmizace – ve třech krocích, dramatizace, písničky)
5. - rekapitulace nové látky (pohybové hry, dramatizace, aktivní muzikoterapie)
6. - relaxace (pohybové hry, poslech hudby)

13. NAVRHOVANÁ STRUKTURA VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE V NULTÉ FÁZI

Nultá fáze trvá 5 měsíců, časová dotace je 20 hodin týdně a je určena pro žáky cizince s nulovou nebo jen opravdu minimální znalostí češtiny, je to tedy absolutní a nesmírně důležitý základ. Cílem Nulté fáze je naučit se dorozumívat přes pochopení systému jazyka. Velký vliv na výuku má adaptační období, které může být u dětí různě dlouhé, a proto vyžaduje ze strany pedagoga velkou trpělivost, toleranci, pochopení a co nejvíc individuální přístup k jednotlivým žákům cizincům.

13.1. Struktura probírané látky v Nulté fázi

Hlásky - systém samohlásek

- souhlásky měkké, tvrdé, obojetné

Slovesa

- důraz na „rozluštění“ osobních tvarů sloves podle koncovky v přítomném čase
- vazba slovesa a podstatného jména (podmět a přísudek)

Podstatná jména

- seznámení s existencí tvrdých a měkkých podstatných jmen
- zaměření jen na tvrdé, snadná poznatelnost

Existence a podstata pádů = předložky

- předložka ovlivňuje koncovku
- předložky řadíme do několika bloků = pádů
- základem je pochopení základních předložek a zafixování v blocích
- učíme ZÁSADNĚ vzory, nikoli jednotlivé pády podle účelovosti

Komplexní přístup hned od začátku

- gramatika (-čtení, -psaní, -mluvení, -poslech)
- konverzace
- výslovnost
- rytmizace a dramatizace

Přímá metoda - mluvíme jenom česky - vše, co učíme, musíme znázornit

- vlastnoručně vyrobené pomůcky (kartičky, sady obrázků, jednoduchá schémata)
- pohyb
- PC aplikace a internet (žáci drilují slovíčka i gramatiku, ale neuvědomují si to), např:
 - quizlet.com
 - kahoot.com
 - vcelka.cz

Slovní zásoba

- jasně stanovená minimální zásoba 40 slovíček na každé téma
- 15 sloves pro každou pravidelnou třídu

- 2-3 slovesa ze skupiny nepravidelných sloves (i slovanské jazykové jádro, obtížná slovesa)
- síťka na osobní tvary sloves (40x jinak)
- pracovní listy – cvičení – jednoduché věty
- osmisměrky
- hry (především stolní, kdy žáci musí spolu nahlas komunikovat)

Gramatické jevy

- předložky (obrázkové ztvárnění)
- imperativ

Fonetika

- jazykolamy
- písničky (Holka modrooká – předložky, imperativ, samohlásky, slabiky, výslovnost, mluvidla)

Čtení s pochopením

- ke konci lekce / tématu
- jednoduché texty s obrázky
- otázky na text

Test na závěr každé lekce/tématu

- 10 konverzačních otázek
- písemný test

13.2 Souhrn probraného učiva v Nulté fázi

písmeno, slabika, slovo, věta

rozdělení hlásek

samohlásky krátké, dlouhé

souhlásky tvrdé, měkké, obojetné

diakritické znaky

slabikotvorné L, R

skupiny di, ti, ni - dy, ty ny

bě, pě, vě, mě

párové souhlásky

slovesa nepravidelná

slovesa pravidelná: třídy sloves
časování pravidelných a nepravidelných sloves v přítomném, minulém
a složeném budoucím čase

podstatné jméno: rod, číslo jednotné, množné
životnost, neživotnost
typ tvrdý, měkký
vzor tvrdý: žena, pán, hrad, město
vzor měkký: růže

přídavné jméno: rod, číslo jednotné, množné
typ tvrdý, měkký
skloňování příd. jmen tvrdého typu s tvrdými vzory podst. jmen

přídavná jména přivlastňovací v nominativu

zájmena: osobní v nominativu
přivlastňovací v nominativu
ukazovací v nominativu

číslovky: základní od 0 do 1000 v nominativu (psali slovy)
řadové

kondicionál

imperativ

gramatické vazby Rád něco dělám. Mám něco/někoho rád.

Konverzační témata: Seznamování a profese
Škola, školní potřeby
Jídlo, jídelna
Rodina
Dům a byt, bydlení
Můj den
Tělo a zdraví
Počasí

Oblečení

Volný čas

14. INKLUZE A INTEGRACE

14.1. Inkluze (5 měsíců, časová dotace max. 16 hod./týden) a Integrace (5 měsíců, max. 3 hod./týden) jsou druhá a třetí fáze intenzivní výuky češtiny pro cizince. Obecně lze říci, že děti-cizinci po absolvování Nulté fáze už ovládají základy češtiny, dokáží se česky o tom nejdůležitějším domluvit a zapojují se již stále více do výuky v kmenové třídě. Tato skutečnost je velmi důležitá - pokud se totiž nejpozději ve fázi Inkluze nezačnou žáci-cizinci zapojovat co nejvíce do výukového procesu ve svých kmenových třídách, bude jim chybět kontakt s vrstevníky - rodilými mluvčími, ve kterém si mohou ověřit to, co se naučili, a mnohé další při tom pochytit, a jejich progres tudíž nebude tak rychlý. Zároveň hrozí, že žáci vyšších ročníků ztratí kontakt s dalšími běžně vyučovanými předměty, jako je např. matematika, zapomenou to, co se dříve ve své mateřštině naučili, a místo postupu do vyšší třídy budou ročník kvůli nedostatečným znalostem (paradoxně nikoliv primárně kvůli neznalosti češtiny!) opakovat.

14.2.1. Inkluze je fáze, ve které by se měl žák-cizinec pochopením logiky a struktury jazyka a uvědomělými znalostmi gramatiky již co nejvíce přiblížit znalostem, které jsou pro rodilého mluvčího přirozené, automatické, neuvědomělé. V Inkluzi, pokud je v ideálním případě k dispozici pedagog specialista na český jazyk pro cizince, proto v rámci dalších deseti až dvanácti témat pokračuje intenzivní prohlubování základních gramatických znalostí vertikální formou výuky. Jsou to skloňování měkkých vzorů podstatných jmen, skloňování duálových forem podstatných jmen, skloňování pomnožných podstatných jmen (pluralia tantum), skloňování cizích podstatných jmen, skloňování přídavných jmen měkkého typu, stupňování přídavných jmen, skloňování osobních a ukazovacích zájmen, přivlastňovací zájmena, předložkové vazby pro vyjádření času, tvorba a stupňování příslovcí, modální slovesa, dokonavá a nedokonavá slovesa, pohybová slovesa, neurčité číslovky. Dále děti začínají tvořit a chápat jednoduché věty s vyjádřeným a nevyjádřeným podmětem, seznámí se se slovosledem, s rolí přísudku a jeho místem ve větě, s příslovečným určením a jeho místem ve větě, se základními druhy vedlejších vět. To vše ve finále vede k tomu, že ve chvíli, kdy v nižších ročnících (3.-5. třída) v rámci výuky normální češtiny začnou české děti probírat tato gramatická pravidla z pozice rodilých mluvčích, žáci-cizinci nejenom že budou dané

gramatické jevy stíhat, ale mohou být dokonce i napřed (což je nesmírně psychicky povzbudí).

14.2.2 Pokud není ve fázi Inkluze (ale i následné Integrace) k dispozici specialista na češtinu pro cizince, je o to důležitější zapojení pedagogů-češtinářů do výuky žáků-cizinců. Jednou z cest, jak ve vyšších ročnících pomoci žákům-cizincům co nejrychleji dohnat gramatiku, je používat cvičebnice češtiny pro 2.,3.,4. ročník ZŠ. Pedagog tak používá jemu důvěrně známé výukové materiály a má nad postupem žáka kontrolu. Jakmile pedagog vidí, že žák-cizinec gramatický jev zvládá, může rychle přejít dál (a čas od času jev namátkově zpětně zkontrolovat). U starších dětí (na druhém stupni ZŠ) je postup poměrně rychlý, protože rozumově jsou už na jiné úrovni než třetáci nebo čtvrtáci.

14.3. Integrace je závěrečná fáze intenzivní výuky češtiny pro cizince, ve které by již žák-cizinec neměl mít zásadní problémy s českým jazykem jako takovým. Integrace je tedy zaměřena jednak na konečné dohnání gramatiky, a jednak na odstranění konkrétních nedostatků, které se mohou u dítěte vyskytnout (např. pomoc s terminologií).

15. PŘEDPOKLÁDANÉ ZNALOSTNÍ VÝSTUPY V ČEŠTINĚ PRO CIZINCE

Intenzivní výuka českého jazyka pro cizince u žáků základních škol musí mít neustále na paměti základní cíl – co nejrychlejší zapojení žáka-cizince do normální výuky probíhající plně v češtině. Tomu by měly odpovídat i znalostní výstupy dětí s přihlédnutím k jejich věku a jejich celkovému rozvoji.

15.1. Žák-cizinec se znalostí českého jazyka na úrovni A1 podle SERR (nejpozději na konci Nulté fáze výuky češtiny pro cizince) je již seznámen se zvukovou a vizuální podobou českého jazyka.

- Rozumí pomalu sdělovaným a pečlivě vyslovovaným jednoduchým sdělením, pokynům a otázkám učitele, a verbálně i neverbálně na ně reaguje.
- Rozumí a dokáže odpovědět na otázky týkající se jeho osoby.
- Je schopen bez obav vstupovat do komunikace v češtině, měl by cítit uspokojení z toho, co se naučil.
- Disponuje zásobou zautomatizovaných slov, frází a nejčastěji v běžné komunikaci používaných vět, vyslovuje je s jistotou a správnou intonací a pohotově je použije v odpovídající situaci (reálné či herní).

- Rozumí obsahu krátkého psaného textu a sám píše slova a krátké věty podle textové nebo vizuální předlohy, dokáže přiřadit mluvenou a psanou podobu téhož slova či slovního spojení.

15.2. Žák-cizinec na úrovni A2 podle SERR (po absolvování fáze Inkluze, výjimečně i dříve) rozumí pomalu a zřetelně pronášeným informacím v poslechových textech, rozumí obsahu pečlivě vyslovované promluvě a konverzaci na probíraná témata.

- Dokáže se sám zeptat na základní informace a adekvátně reaguje.
- Mluví a dokáže napsat o své rodině, kamarádech, škole, volném čase i dalších již osvojených tématech.
- Dokáže samostatně vyprávět nebo napsat jednoduchý příběh (událost), popíše (ústně nebo písemně) osoby, místa a věci ze svého každodenního života.
- Rozumí běžným krátkým a jednoduchým textům, dokáže v nich vyhledat požadované informace.
- Je schopen rozlišovat sluchem prvky fonologického systému jazyka, slovní a větný přízvuk, intonaci, ovládá pravopis osvojené slovní zásoby.
- Má dostatečnou slovní zásobu k ústní i písemné komunikaci vztahující se k probraným tématickým okruhům a komunikačním situacím, umí pracovat se slovníkem.
- Používá osvojenou slovní zásobu a probrané gramatické jevy k vlastnímu vyjádření (chyby, které nenarušují smysl sdělení a porozumění, lze do jisté míry tolerovat – ale je třeba na ně upozornit).

15.3. Žák-cizinec na úrovni B1 podle SERR (optimálně po absolvování fáze Integrace, výjimečně i dříve) se dokáže jazykově zapojit do většiny situací, které ho ve škole i v běžném životě mohou potkat.

- Dokáže se bez přípravy zapojit do hovoru o známých tématech (např. rodiny, koníčků, školy, cestování apod.) a v rámci diskuze vysvětlovat a obhajovat své názory. Stejně tak se na daná témata dokáže vyjádřit písemně.
- Dokáže jednoduchým způsobem spojovat fráze, aby popsal své zážitky a události, své sny, naděje a cíle.
- Umí vyprávět (verbálně i písemně) příběh nebo písemně přiblížit obsah knihy či filmu a vylíčit své reakce, zážitky a dojmy.

16. METODY HODNOCENÍ ŽÁKŮ-CIZINCŮ

16.1 K hodnocení žáků v předmětu češtině pro cizince slouží:

- průběžné ústní a písemné hodnocení
- písemné testy
- ústní zkoušení

Průběžně se hodnotí především individuální posun každého žáka (nutnost kladného hodnocení – i malý pokrok je důvodem k pochvale), nesrovnává se s ostatními.

Po každém dokončeném tématu se píše mini test (probraná gramatika a minimum 40 slovíček), který není známkován tradiční stupnicí 1-5, ale žák je hodnocen podle získaných bodů (opět s důrazem na pozitivní přístup). Na konci dané fáze je z bodových výsledků vytvořeno hodnocení podle dosažených procent (např. A=85% a více, B=75-85%, C=60-75%, D=50-60%, F=50% a méně). Na závěr každé fáze se píše velký test ve spojení s ústním zkoušením (průřez všemi 10 tématy + písničky, říkanky apod.), na jehož základě žák postupuje do další fáze (z Nulté do Inkluze, z Inkluze do Integrace, z Integrace plně do běžné výuky).

Pokud některý žák prokazuje velký pokrok a vyšší úroveň jazykových znalostí, může závěrečný test dané fáze napsat dříve. Na základě dosaženého výsledku pak může ředitel školy rozhodnout o dřívějším přechodu žáka do vyšší fáze. Naopak v případě, že dosažené jazykové znalosti nejsou u některého žáka na požadované úrovni, může ředitel na základě výsledků testů rozhodnout o prodloužení dané fáze pro daného žáka.

16.2 Základní principy hodnocení žáků-cizinců.

Při hodnocení žáků-cizinců je důležité zaměřit se na žákovy znalosti a dovednosti, tím ho pozitivně motivovat a tím rozvíjet jeho osobnost. Zaměřujeme se tudíž na silné a pozitivní stránky výkonu žáka.

Prvních 5 měsíců (Intenzivní kurz pro začátečníky, úroveň A0-A1 dle SERR) jsou žáci cizinci bez klasifikačních výstupů. Dostávají jen osvědčení o školní docházce v souladu s § 52 odst. 1, zák. 561/2004 Sb., Školský zákon, v platném znění.

Dalších 5 měsíců (Inkluze, úroveň A1-A2 dle SERR) jsou žáci cizinci hodnoceni jen z těch předmětů, které navštěvují a ve kterých prosperují. V tomto období žák cizinec je klasifikován z češtiny pro cizince, nikoli z českého jazyka.

V poslední pětiměsíční fázi (Integrace, úroveň A2-B1 dle SERR) podpůrných opatření žáci cizinci jsou již plnohodnotně hodnoceni jako ostatní žáci včetně českého jazyka.

16.3 Hodnocení žáků-cizinců s dyslexií, dysgrafií, dysortografií, ADHD, ADD

- zohlednit sníženou kvalitu grafického projevu
- individuální tempo práce - zohlednit pomalejší tempo při čtení a psaní - nehodnotit negativně práci, kterou žák nestihne, nedopisovat cvičení (hodnotit tedy jen to, co udělá), nebo navýšit časovou dotaci
- poskytnout i více času na kontrolu práce
- ověřovat znalosti spíše ústní formou, nutné střídání činností, odpočinku a práce (aby neklesala pozornost)
- při čtení i psaní - tolerance chyb vyplývajících z SPU - vynechávání diakritických znamének, délky hlásek, záměna písmen a hlásek tvarově a zvukově podobných (b-d-p, y-u, a-o-e, m-n, e-i, l-k-h, j-p....), vynechávání písmen, slabik i slov, přesmykování slabik (vlevo-vlove), přidávání písmen...
- čtení – číst jen krátké, jednodušší úseky textu (jedna, dvě věty) – nevyvolávat před celou třídou k dlouhému, hlasitému čtení (stresující)
- tolerovat nesprávné čtení a psaní slov se slabikami di,ti,ni/dy,ty,ny,
- tolerovat domýšlení koncovek i celých slov
- redukovat učení dle potřeby
- tolerovat sekundárně vzniklé pravopisné chyby vzniklé většinou z nedostatku času a až přílišného soustředění na psaní
- tolerovat chyby vyplývající z SPU a hodnotit jen to nezákladnější co se dítě zvládlo naučit (osvojení základní slovní zásoby, slovních spojení a frází) – klademe důraz na ústní formu zkoušení (básničky, říkadla, písničky)

16.4 Hodnocení ostatních žáků-cizinců v kmenové třídě ve fázích Inkluze a Integrace

- individuální přístup, respektovat individuální tempo práce

- nezatěžovat dítě časovými limity (nehodnotit negativně co dítě nestihlo)
- hodnotit snahu a zájem dítěte, oceňovat pozitivní složky žákova výkonu
- nutné střídání činností, aby neklesala pozornost
- nutné střídání odpočinku a práce (pro udržení pozornosti)
- redukovat učení dle potřeby
- nestresovat dítě negativním hodnocením
- zaměřit se na efektivní metody výuky
- při výuce je důležité stanovení jasného řádu a důslednost
- tolerovat nedostatky ve vzdělání a spíše se zaměřovat na to, co dítě umí
- tolerovat gramatické chyby, zaměřit se spíše na stylistiku a slovosled
- důležitá je posloupnost ve výuce

17. VÝUKOVÉ MATERIÁLY A PROSTŘEDKY

17.1. Přestože existuje nepřeberné množství nástrojů a materiálů, s jejichž pomocí lze češtinu pro cizince vyučovat, tak odpovídající specializovaná učebnice pro intenzivní výuku češtiny pro cizince na základní škole zatím neexistuje. Do určité míry a s výhradami lze používat jiné učebnice češtiny pro cizince, kterých je na trhu poměrně velký výběr. Je třeba si ale uvědomit, že řada velmi oblíbených učebnic češtiny pro cizince je určena pro komerční jazykové školy a jsou určeny převážně pro výuku dospělých nebo věkem středoškoláky. Což samozřejmě neznamená, že se s tímto vědomím nedají použít v intenzivní výuce českého jazyka na základní škole především jako zásobník učebních textů nebo gramatických cvičení.

17.2. Při intenzivní výuce českého jazyka pro cizince se osvědčují nejrůznější stolní hry, jako např. Grablo, Bomba, Člověče nezlob se, pexeso atd., při kterých se využívá vrozená soutěživost dětí a nutnost vzájemné verbální komunikace. Pokud to prostor, ve kterém výuka probíhá umožňuje, lze využívat i přizpůsobené pohybové hry. Pedagog může dále používat nepřeberné množství netradičních výukových materiálů a prostředků, ať už z nabídky obchodů, nebo vlastní výroby (leporela, skládačky, ale klidně třeba i plácačky na mouchy atd.). V neposlední řadě mezi výukové prostředky bezesporu patří i zcela běžné vybavení třídy (lavice, židle, tabule, křídly, osvětlení, okna, dveře...).

17.3. Pro dnešní děti je mnohem přitažlivější (ale ne všespasitelné) využití moderních technologií, na kterých vyrůstají a berou je jako samozřejmou součást svého života – mobilů, tabletů a podobně. Je jen na pedagogovi, jestli se rozhodně je používat – rozhodně není nutné používat moderní technologie za každou cenu. Práce s nimi totiž klade na pedagogy v porovnání s minulostí výrazně odlišné nároky nejen při vyučování, ale i v přípravě na něj. A pro mnohé zejména starší (což v žádném případě neznamená horší!) pedagogy je velmi obtížné změnit pohled na tyto „hračky“. Lepší než zákazem jejich používání je využít je pro vyvolání a udržení zájmu žáků. Skončit ale jen u otázky „čím mohu žáky zaujmout?“ je velmi málo – rozhodně nezaujme jen samotná technologická „hračka“, se kterou děti umí pracovat často lépe, než dospělý. Je třeba celou záležitost posunout na zcela jinou úroveň – kromě toho nejjednoduššího, že tyto technologie slouží jako prostředek k oživení výukového procesu, mohou totiž pedagogovi velmi účinně pomoci s tím, co chce své žáky-cizince naučit. Ostatně nikoliv otázka „Jak s moderními technologiemi pracovat?“, ale „Jak mi moderní technologie mohou pomoci v tom, co chci děti naučit?“ by měla být tou nezákladnější otázkou, kterou by si měl pedagog v souvislosti s moderními technologiemi položit a pravdivě zodpovědět. Využití moderních technologií totiž pozitivně ovlivňuje celý výukový proces – od lepší přípravné fáze výuky, neboť umožňuje velmi snadno vytvářet např. nejrůznější pracovní listy, testy nebo učební pomůcky, až po pestřejší a atraktivnější vyučovací hodinu. Zároveň se při cíleném využívání mobilních telefonů s připojením na internet rozvíjí „mobilní gramotnost“ – děti používají mobily jen v rámci konkrétní výuky a konkrétního zadání, jinak samozřejmě nesmí. Velkou předností moderních technologií je možnost individuálního přístupu k žákům a jejich motivování k domácí samostatné práci. Stále ale bude platit, že moderní technologie mají být jak učitelem, tak jeho žáky používány s konkrétním vzdělávacím cílem, a ne jen proto, aby byly použity, protože jsou k dispozici.

17.4. Práce s moderními technologiemi je pro žáky velmi přitažlivá, udrží je dlouho v pozornosti a děti pak lépe vnímají probíranou látku. Velmi účinné je využívání interaktivní tabule, dotykové obrazovky a různých počítačových, mobilních i internetových aplikací. Internet je obecně mimořádně bohatou studnicí nejrůznějších vzdělávacích aplikací i už hotových plánů celých lekcí. Pro výuku českého jazyka pro cizince sice zatím není takový výběr jako například u angličtiny, ale spoustu jinojazyčných výukových programů lze bez problémů upravit a využívat i v češtině pro cizince. Na každém pedagogovi už je pak jen se v té nepřehledné nabídce vyznat a pro své potřeby a s ohledem na skladbu žáků (věk, úroveň jazyka apod.) vybrat to nejvhodnější. Například na velmi populárních serverech youtube

(www.youtube.com) nebo spotify (www.spotify.com) lze nalézt nepřeberné množství volně dostupných (nekomerčních) videí, vhodných k použití ve výuce češtiny pro cizince na ZŠ. Při použití internetových aplikací jako jsou např. česká Včelka (www.vcelka.cz), anglické Quizlet (www.quizlet.com), Memrise (www.memrise.com), Anki (www.ankiweb.net) a dalších si děti pro ně lákavým způsobem opakují probranou látku, aniž by si přitom tento drill uvědomovaly. K testování a procvičování gramatiky (a zároveň soutěžení mezi žáky) slouží mimo jiné aplikace Kahoot (www.kahoot.com), k rozvíjení samostatné konverzace a rozšíření slovní zásoby zase například aplikace Storycube (www.storycubes.com). Další inspiraci nebo přímo vzdělávací aplikace nabízejí české webové stránky Metodický portál RVP (www.rvp.cz), nebo Ve škole (www.veskole.cz), z cizojazyčných pak např. eLearning Industry (www.elearningindustry.com), Edutopia (www.edutopia.org) či Cult of Pedagogy (www.cultofpedagogy.com).

Ačkoliv jsou moderní technologie zcela běžnou součástí života dnešních dětí, je třeba si zároveň uvědomit, že pedagogem vybrané aplikace, používané nejen při intenzivní výuce češtiny pro cizince, nespádají do sféry jejich primárního zájmu. Proto je nutné vždy věnovat pozornost tomu, aby se zpočátku s konkrétními aplikacemi nebo programy žáci naučili pracovat a nespolehat na to, že je žáci ovládnou automaticky. Nedostatečné vysvětlení jak novinku používat ze strany pedagoga a z toho plynoucí špatné pochopení ze strany žáka může studenta od jejího používání dokonce odradit.

18. ROLE ASISTENTA PEDAGOGA PŘI VÝUCE ČEŠTINY PRO CIZINCE

Role asistenta pedagoga při výuce češtiny pro cizince se částečně liší od jeho role v běžné třídě žáků-rodilých mluvčích, ve které jsou děti se specifickými vzdělávacími potřebami. Žáci-cizinci patří jako celek do kategorie dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, navíc i mezi nimi se stejně jako v ostatní dětské populaci vyskytují i žáci s nějakým handicapem (zdravotním, sociálním, psychickým apod.), u nichž je tudíž dvojnásobně nutný specifický vzdělávací přístup.

V rámci intenzivní výuky předmětu čeština pro cizince je asistent k dispozici všem žákům-cizincům, a to od prvního okamžiku nástupu do školy (viz kapitola „Přijetí žáka do školy“). Zejména zpočátku všechny děti doprovází a organizuje (odchod z/do šatny, při přechodu do jiné učebny, na oběd, dohled o přestávkách apod.), pomáhá s dokumentací, asistuje při vlastní výuce. Postupně, kdy se znalosti a postup žáků-cizinců začínají diferencovat, umožňuje

pedagogovi věnovat se individuálně slabším jedincům tím, že např. dohlíží na samostatnou práci zdatnější části skupiny. To je neocenitelné zejména v situaci, kdy je potřeba dlouhodobě pracovat s větší skupinou dětí.

19. ZAPOJENÍ OSTATNÍCH PEDAGOGŮ DO VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE

Intenzivní výuka českého jazyka pro cizince se neobejde bez postupného zapojování ostatních pedagogů, protože v konečném důsledku zasahuje do všech vyučovaných předmětů. Míra zapojení je závislá na stupni znalosti češtiny konkrétního žáka a na specializaci každého pedagoga – na prvním stupni bude zapojení třídního učitele vždy výrazně větší než pedagogů na druhém stupni.

Základem je lidský a férový přístup, vstřícnost a tolerance k nedostatkům a odlišnostem. Žák-cizinec musí od počátku cítit, že není ve třídě ani učiteli, ani dětem na obtíž.

19.1. V Nulté fázi sedí děti-cizinci ve své kmenové třídě jednu hodinu denně, zbytek vyučování mají češtinu pro cizince. Děti se tak bez ohledu na věk v kmenové třídě především socializují (v závislosti na své povaze mají mnohdy obrovský problém být jen překročit práh třídy a vstoupit tak do pro ně neznámého a mnohdy z jejich subjektivního pohledu i nepřátelského prostředí). V této jediné hodině denně žákům-cizincům stačí jen sedět a poslouchat, navazovat kontakty s ostatními dětmi. Přes počáteční domlouvání pomocí posunků mají možnost stále více uplatňovat nabyté znalosti češtiny – čím víc jich získají, tím větší mají jistotu. Hlavním úkolem pedagoga v kmenové třídě během Nulté fáze je tedy vytvořit pro žáka-cizince co možná nejpřívětivější prostředí, a teprve s postupem času ho v rámci pokroku v jazyce zapojovat do výuky jednoduše formulovanými otázkami. Není vůbec nutné hodnotit odborné znalosti žáka-cizince v daném předmětu (což neznamená, že když odpoví věcně správně, že si ocenění nezaslouží), ale vždy je nutné ho v rámci pozitivní motivace pochválit za snahu o vyjádření v češtině (být s chybami).

19.2. Odlišná situace nastává ve fázi Inkluze. V této fázi už výuka češtiny pro cizince přestává být dominantní složkou žákova učení, ke slovu přicházejí i ostatní předměty a tudíž i pedagogové. V kmenové třídě žák-cizinec tráví stále více času a je již hodnocen nejen z předmětu čeština pro cizince, ale i z ostatních navštěvovaných předmětů. Proto by už pedagog (ať už vyučuje jakýkoliv předmět) neměl nechávat sedět žáka-cizince jen tak, ale měl by ho pravidelně vyvolávat a dávat mu přiměřené úkoly, které budou přiměřeně hodnocené (obdobně jako u českých dětí se specifickými vzdělávacími potřebami). Stále by měl být

kladen důraz na pozitivní motivaci, hodnotí se především dosažený pokrok (porovnává se nikoliv se žáky-rodilými mluvčími ve zbytku třídy, nýbrž s jeho vlastními předchozími výsledky). V rámci dohánění látky se velmi osvědčuje používání cvičebnic pro mladší ročníky. Lze samozřejmě používat i jiné materiály – velmi široká nabídka kvalitně zpracovaných výukových materiálů z celého spektra předmětů vyučovaných na základní škole nabízí společnost Meta (www.meta-ops.cz, portál www.inkluzivniskola.cz).

19.3. Ve fázi Integrace slouží čeština pro cizince jednak jako pomoc při odstraňování specifických jazykových problémů, které se mohou vyskytnout v odborných předmětech (terminologie), a jednak jako prostor pro rychlejší dohnání znalostí (zejména gramatiky) z českého jazyka jako takového. Pedagogové v kmenové třídě mohou ve svých předmětech stále více vyžadovat konkrétní znalosti, protože žák-cizinec by ve fázi Integrace již měl být schopen se téměř plně zapojit do výuky v českém jazyce. Nicméně ani v této době nelze zcela opomíjet skutečnost, že se stále mohou vyskytovat nedostatky, které vyplývají z ne úplně dokonalé znalosti českého jazyka. Pro pedagoga z toho plyne nutnost velmi citlivě posuzovat, jestli je chybná odpověď žáka-cizince důsledkem neznalosti češtiny jako jazyka, nebo neznalosti zkoušené látky daného předmětu.

20. ORIENTAČNÍ PĚTİMĚSÍČNÍ PLÁN VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE – NULTÁ FÁZE, 1.-2. ROČNÍK

čtení	• tiskací písmena (abeceda) • slabiky (dlouhé a krátké) • nácvik čtení	
psaní	• uvolňovací cviky • psaní číslic • psací písmo	
konverzace (slovní zásoba)	• 10 témat • prvouka	10 témat: 01 Seznamování, 02 Škola / třída / profese, 03 Jídlo a pití,

		04 Rodina, 05 Bydlení, 06 Můj den, 07 Tělo, 08 Roční období, 09 Oblečení, 10 Volný čas
poslech	• česká národní říkadla • klasické dětské písničky • rozpočítadla • české animované pohádky	
konverzace (praxe)	• rytmižace • dramatizace • pohybové hry • píseň	
Výslovnost	• logopedická cvičení	

21. ORIENTAČNÍ PĚTIMĚSÍČNÍ PLÁN VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE – NULTÁ FÁZE, 3.-9. ROČNÍK

01 Seznamování	Fonetika: abeceda diakritické znaky – háček, čárka, kroužek souhlásky – měkké, tvrdé, obojetné samohlásky – dlouhé a krátké redukce – výslovnost „o“ přízvuk intonace oznamovací a tázací věty.

	Gramatika: osobní zájmena – nominativ slovesa být, mít, chtít definice podstatných jmen rody podstatných jmen tvrdý a měkký typ podstatných jmen přítomný čas: časování sloves na -it, -et, -ět číslovky 0-10 Konverzace: „Odkud jsi?“ Rytmizace: „Češi mluví česky, hezky, hezky, hezky“ „Ahoj, nazdar, dobrý den, uvidím tě za týden“ Dramatizace: „Promiňte, nemluvím česky“ Píseň: „Já jsem cizinec, ty jsi cizinka“
02 Škola	Fonetika: dlouhé samohlásky stavba tázací věty Gramatika: rody podstatných jmen – nominativ jed. číslo (tvrdé vzory) ukazovací zájmena ten, ta, to – nominativ jed. číslo přivlastňovací zájmena v 1. pádě pády, předložky a pádové otázky přítomný čas: časování sloves na -AT přítomný čas sloves: jít, číst, psát číslovky 10-20

	Konverzace: „Viš, kde mám pero?“ Rytmizace: „Ve škole je bláze, stejně jako v Praze“ „Kdo je to, co je to?“ „Tehle pán je tu sám“ Dramatizace: „Jak Mandy nechtěla jít do školy“ Píseň: „Abeceda to je věda“ „A ta holka, co tu je, Aneta se jmenuje“
03 Jídlo	Fonetika: Krátké a dlouhé samohlásky Vyslovnost dě, tě, ně Gramatika přídavná jména v 1. pádě: dobrý a kvalitní pády, předložky a pádové otázky vzor žena vazba - mít rád x rád něco dělám přítomný čas sloves: jíst, pít, vědět číslovky 10, 20, 30... 100 Konverzace: „Nemám rád/a ovoce, nemám rád/a zeleninu“ Rytmizace: „Snídám ráda ovoce, dává nám vitamín C“ „Mléko tady nemáme, nejsme totiž v mlékárně“

	Dramatizace: „Musím rychle do obchodu“ „V obchodě s potravinami“ Píseň: „Jídlo, pití, ať jsme sytí“ „Mňam, mňam, mňam, to si dám“
04 Rodina	Fonetika: výslovnost bě, pě, vě, fě, mě výslovnost j v různých pozicích Gramatika: privlastňovací přídavná jména – nominativ, jednotné číslo podstatná jména životná a neživotná pády, předložky a pádové otázky vzor hrad přítomný čas sloves: moci, říci, spát přítomný čas sloves s infinitivem na -OVAT řadové číslovky datum Konverzace: „Jak se jmenuje tvoje máma, tvůj táta, tvoje sestra, tvůj bratr?“ Rytmizace: „Naše celá rodina, objímá se objímá“ „Babička mi plete svetr, děda ušel kilometr“ Dramatizace: „Že to řeknu tátovi!“ „Nezlob, máma musí pracovat“

	Píseň: „Je tu teta z Ameriky“ „Přijela babička z Číny“
05 Bydlení	Fonetika: výslovnost l dvojhlasý ou, au, eu Jazykolam: „Chytá lelky do kabelky“ Gramatika podstatná jména životná a neživotná pády, předložky a pádové otázky vzor pán slovesa na -NOUT budoucí čas složený a prostý číslovky 100 – 1000 Konverzace: „Kde bydlíš?“ Rytmizace: „Bydlím v domě, má šest pater“ „Máme malý byt, musíme v něm žít“ „O patro výš musí stoupat Jana s bratrem Ondrou“ Dramatizace: „Ve sklepě je pěkná tma“ „Jak se máma s tátou nedívali na televizi“ Píseň: „Máme malý byt, nemůžu se tady hnout“

06 Můj den	Fonetika: výslovnost ž, š, č Gramatika minulý čas Příslovce Konverzace : „V kolik ráno vstáváš?“ Rytmizace: „Ráno vstávám v půl šestý, za sluníčka i v dešti“ Dramatizace: „Mami, ještě nechci jít spát!“ „Žůžo dobrodružo ráno ve škole“ Píseň: „Můj den“ „Ráno rychle zrcadlo, ať nejsem jak strašidlo“
07 U lékaře	Fonetika: slabikotvorné r, l výslovnost ř výslovnost cizích slov Gramatika číslovky a podstatná jména / oči, uši, ruce, nohy skloňování osobních zájmen Konverzace: „Co tě bolí?“ Rytmizace: „A když se břicho přidá, škrundá to v něm až běda.“ „Hlava, ramena, kolena, ruce“

	Dramatizace: „Dobrý den, mohu se objednat?“ „Bolí mě zub, pane doktore“ Píseň: „Nohy dupou, dupy, dup, kapela má správný zvuk.“ „Doktor Bolí to“
08 Roční období	Fonetika: výslovnost h znělé a neznělé souhlásky výslovnost předložek (aspirace) Gramatika: přídavná jména: komparativ a superlativ – 1.pád zvrtná slovesa a druhá pozice ve větě časy sloves Konverzace: „Jaký je dnes den, měsíc, roční období?“ Rytmizace: „Listopad, listopad, svatý Martin z koně spad“ „Září, září, proč se divně tváří“ „Říjen, říjen troubí nahlas jelen“ Dramatizace: „Šustí, šustí, šustí, pod nohama listí“ „Čáro máro, ať je jaro“ Píseň: „Jaro, léto, podzim, zima, střídají se období“ „Jé, jé, jé, jé, něco se děje“

09 Oblečení	Fonetika: výslovnost skupin souhlásek Gramatika: Imperativ Konverzace: „Co nosíš rád(a)/ nerad(a)?“ Rytmizace: „Svetr, šála, čepice, zahřejí tě nejvíce“ Dramatizace: „Eva a její nový svetr“ „Jak se Martinka neuměla oblékat“ Píseň: „S oblékáním je to těžké“ „Růžovou chci na šaty, co má jabloň u tety“
10 Město / Volný čas	Fonetika: přenos přízvuku na předložky, vokalizace předložek Gramatika: příslowce, komparativ a superlativ, číslovky násobné (dvakrát týdně) pády a předložky, pádové otázky vzor město Konverzace: „Pojedeš tramvají nebo metrem?“ Rytmizace: „Tak tohle je město“ „V sobotu a v neděli, jen se válím v posteli“

	Dramatizace: „Pomoc, paní Nováková se ztratila“ Píseň: „Hurá volný den!“ „Dvakrát měř a jednou řež“

22. ORIENTAČNÍ PĚTIMĚSÍČNÍ PLÁN VÝUKY ČEŠTINY PRO CIZINCE – INKLUZE

01 Na návštěvě	• Podstatná jména ženského rodu, vzor - růže • Skloňování přídavných jmen ženského rodu • Skloňování ukazovacího zájmena ženského rodu - ta • Skloňování přivlastňovacích zájmen ženského rodu – moje, tvoje, svoje • Rozkazovací způsob • Skloňování osobních zájmen 1. a 2. os. • Skloňování zvrtné částice se. • Spojky - nebo, než, nýbrž, ačkoli
02 V restauraci	• Skloňování podstatných jmen mužského rodu, měkké vzory – muž, stroj • Skloňování přídavných jmen mužského rodu • Skloňování ukazovacího zájmena mužského rodu - ten • Skloňování přivlastňovacích zájmen - mužský rod – můj, tvůj, svůj • Skloňování osobních zájmen 3. os. – on, ona, ono • Místo enklitik ve větě • Skloňování přivlastňovacích zájmen – náš, naše, naše • Spojky – proto, protože

03 Dovolená	• Skloňování podstatných jmen středního rodu, měkkého vzoru - pole • Skloňování přídavných jmen středního rodu • Skloňování ukazovacího zájmena středního rodu - to • Modální slovesa • Předložka – pro • Spojka až
04 Služby a obchodní dům	• Skloňování podstatných jmen středního rodu na –í, vzor - stavení • Skloňování číslovek 1 – 4 • Skloňování číslovek 5 – 99 • Předložky na, o s akuzativem • Spojka - že
05 V kuchyni / profese	• Skloňování podstatných jmen ženského rodu na souhlásku, vzory – píseň, kost • Skloňování přídavných jmen měkkého typu • Kondicionál
06 Roční období – počasí - čas	• Skloňování podstatných jmen – den a týden • Jednoduché věty s vyjádřeným a nevyjádřeným podmětem. • Skloňování řádových číslovek • Předložkové vazby pro vyjádření času
07 Divadlo a kino	• Skloňování podstatných jmen mužského rodu na –a, -ce, vzory – předseda, soudce • Skloňování přivlastňovacích přídavných jmen na –ův, - in • Spojka - nejen ... ale • Předložka - podle
08 Na poště / úřadě	• Pomnožná podstatná jména – pluralia tantum

	• Skloňování podstatných jmen středního rodu, vzor kuře • Dokonavá a nedokonavá slovesa • Přivlastňovací zájmena – jeho, její, jejich • Tvoření příslovcí • Stupňování příslovcí
09 Cestování	• Skloňování podstatných jmen mužského rodu na –í, vzor průvodčí • Skloňování podstatných jmen cizího původu, životný a neživotný mužský rod na –um, -us, -os • Pohybová slovesa • Částice – zda
10 U lékaře a v lékárně	• Skloňování podstatných jmen označujících párové části těla, duálové formy - ruce, nohy, oči, uši, ramena, kolena • Zájmeno všečen, -a, -o • Neurčité číslovky (mnoho, několik...) • Spojka: pokud (dokud)
11 Sport a koníčky	• Skloňování substantivizovaných přídavných jmen mužského, ženského a středního rodu, tvrdý a měkký vzor – vrátný, vedoucí • Slovosled • Přísudek a jeho místo ve větě • Příslovečné určení a jeho místo ve větě • Druhy vedlejších vět
12 Praha / Moje město	• Skloňování přejatých podstatných jmen řeckého původu vzor drama • Stupňování přídavných jmen • Trpný rod

Metodiku intenzivní výuky češtiny pro cizince pro základní školy zpracoval v roce 2020 kolektiv učitelů češtiny pro cizince na ZŠ Marjánka Anna Slabá, Martina Šulcová a Ivana Kůrková pod vedením ředitelky školy Anny Niklové.

Všechna autorská práva vyhrazena.

Materiál je určen ředitelům základních škol a učitelům češtiny pro cizince.

Pro distribuci do škol poskytnul Magistrát hlavního města Prahy.